

विषयः - समाज माध्यमानां स्वाधीनम् ।

माध्यमाः समाजश्च

विविध जातियुक्तानां, विविधमतावलंबीनां, विविध आवावेषयुक्तानां मेलनं भवति समाजः । अतः अस्माकं समाजं प्रचलितुं संश्ल संश्लताः शान्तिं, या तेषां ^{विनिमयाय} प्रसन्नताय केचन उपाधि आवश्यकम् इव । एषा भवति माध्यमम् । वार्तनां प्रसन्नताय, सामाजिकविषयेषु जनानां जनैषु अवबोधनाय च माध्यमाः माध्यमाः उपयुज्यन्ते ।

माध्यमाः तु अनेनविधाः भवन्ति । दृश्यभ्रम्यमाध्यमाः अनेकाः अधुना वर्तन्ते । न केवलं वार्तनां प्रसन्नतां प्रसन्नतां किन्तु सामाजिकविषये अवबोधोत्पादनं, चिन्तनोद्दीपकं, मनोरञ्जोत्पादनं च माध्यमानां कर्तव्याः भवन्ति । अकाशवाणी, आङ्ग्लशास्त्र आङ्ग्लयशास्त्रज्ञः ^{११} 'मार्कोपि' इति नाम्ना महाशयस्य 'रेडियो' भवति प्रथमं भ्रम्यमाध्यमम् । भारतं प्रचुरं प्रचारमानं इत्तं भ्रम्यमाध्यमः भवति ^{१२} अकाशवाणि " बहुजनहिताय बहुजनसुखाय " इति ध्येयवाक्येन प्रवर्तयितुं 'अकाशवाणि' । पुनः 'जीव् वयेड्' ^{१३} नाम्ना ^{१४} शास्त्रकारः 'टेलिविषन्' इति नाम्ना दृश्यमाध्यम- यन्त्रम् निर्मितवान् । भारतं 'सत्यं शिवं सुन्दरं' इति ध्येय- ध्येयवाक्येन प्रवर्तयितुं 'दूरदर्शन' इत्तं प्रसिद्धं दृश्यमाध्यमम् भवति ।

वार्तापत्रिकाः आदि कश्चन मास्यमाः भवन्ति । अतः
 वार्तापत्रिकाः आदि मासिकाः, केनिकाः इत्यादयः अनेकाः सन्ति । किं सामाजिकविषयानां,
 प्रश्नानां प्रचरणाय दिनपत्रिकापि अत्युपकारकं भवति ।
 प्रादेशिकाः, देशीयाः, अन्तर अन्तर्देशीयाः विषयाः ज्ञातुं दिनपत्रिकाः
 जनाः दिनपत्रिकाः उपयुज्यन्ते ।

मास्यमधर्माः अनेकाः भवन्ति भवन्ति । अतः समाजे
 मध्यमा मास्यमानां योगदानमपि अतिमहत्तरं भवति । राष्ट्रीयनिरीक्षकाणां
 वीक्षणं जनाधिपत्यस्य अस्तित्वः भवति मास्यमाः । क्वं जन्म
 जनक्षमाय प्रवर्तयितुं जनप्रतिनिधयानां क्व मेलनं भवति जनाधिपत्यम्
 आशतं मन्त्रं क्व जनाधिपत्यस्य भवति । अतः जनक्षमप्रवर्तनानां
 प्रसरणाय, जन्म जनेभ्यः अनुभवयितुं प्रश्नानां परिहाराय च
 मास्यमाः अत्युपकारकाः भवन्ति । सर्वकारस्य प्रवर्तननि अपि
 ज्ञातुं मास्यमन्त्रेण शक्यते । अतः मास्यमाः जनाधिपत्ये सुतार्यता कदाति ।
 अस्मिन् लोकं विविधभागे प्रचलितं प्रश्नाः, जन्म मास्यमा मास्यमाः
 समाजे प्रसरयति । प्रकृति सुगामि, अतितीव्रवाताः, बह्व जलक्षामः,
 प्रलयः इत्यादयः प्रकृतिक्षाभानां जाग्रतानिर्देशा जाग्रतानिर्देशाय च
 मास्यमाः उपयुज्यन्ते । क्विं कतिपयदिनेभ्यः पूर्वम् अभवन्
 'ओकि' नामकस्य चक्रवातस्य जाग्रतानिर्देशाय मास्यमानां
 जाग्रतानिर्देशाः जनानां मास्यमेन मह्यं भवति । क्व अन्ततरं
 रक्षाप्रवर्तने रक्षाप्रवर्तनस्य, चक्रवातस्य तीव्रता संबन्धी च
 अनेकाः विवराः क्व मास्यमेन जनाः क्विं जानाति स्म ।

अनुभवान्त । दिल्ली नजरे निर्भया, केशव्ये जिषा, सौम्या किं वदुना
 केरलस्य प्रमुखचलच्चिन्नायिकोपि अलात्कारस्य वाक्ताः अभवन् ।
 अतः स्त्री अभ अतः अनेकाः प्रतिबंधप्रवर्तनाः, अवरोधनप्रवर्तनाः
 नत् संबन्धी लेखनाः, ^{माध्यमद्वारा} ~~अभि~~ प्रल प्रचलति । सा
 'अस्टिस' विधानं जिषायां प्रकणपरिहास्य नीतिलत्थाय च 'अस्-
 'जिषायाः जीति' (Justice for Jisha) इति नामकाः अनेकाः प्रकृतयः
 समूहिनमाद्यमद्वारा अभवन् ।

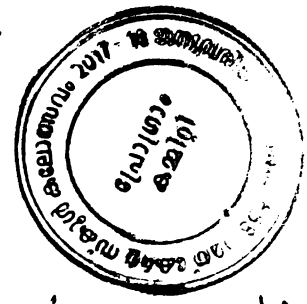
सामाजिकविषयेषु ० वार्तापत्रके, नवमाध्यमे च लेखक्याः
 लेखनाः या निबन्धाः, दृश्यश्रवणमाध्यमेषु अस्त्रिप्राय संवादः च
 प्रचलति । माध्यमाः, पश्यानां विनिमयाय च उपयुज्यते । ज्ञानसंपादनाय
 पठनप्रवर्तनाय च अधुना माध्यमाः उपयुज्यन्ते ।

माध्यमानां अव्यतमः वर्गः भवति जनश्रुतजात्यादनां ।
 ७ दृश्यमाध्यमे प्रचलितुं अनेकाः विनोददायकाः प्रवर्तनाः अपि
 प्रचलन्ति । अतः माध्यमाः समाजं अनेकाः उपकारकाः उप-
 उपकारप्रवर्तनाः कुर्वन्ति ।

अर्थविषयेषु किन्तु अधुनातीतकाले माध्यमप्रवर्तकाः
 माध्यमधर्मं विस्मरन्ति । समाजस्य वार्ता न केवलं वार्तानां प्रसरणं
 किन्तु वार्तानां भवति माध्यमधर्मः । वार्तानां प्रसरणे विषयक्षता,
 सत्यसत्यता, च अत्यावश्यकं भवति । किन्तु
 परन्तु अधुना माध्यमाः तेषां ० माध्यमं तस्तेषां माध्यमानां
 प्रचारवर्धनं किमपि कर्तुं, किमपि वार्ताः प्रसरयि शक्यते ।
 ते ० तेषां प्रधाः माध्यमाः अधुना परस्परं प्रचारवर्धनाय

(5)

Code no: 11.

कलहन्ति। वस्तुता मास्यमप्रवर्तकाः मास्यमथर्म
विस्मरन्ति। वार्तनां प्रचरणं अद्य निरवक्षता न दृष्टं शक्यते।
केचन शब्दीयप्रवर्तकानां, कश्चन धनपुरुषानां च वाक्यानि
भवन्ति अद्युता मास्यमात्रं दध्यवाक्याः।

नवमास्यमाः अपि नवमास्यमानामपि अनेकाः दोषाः सन्ति।
अनेकाः शैबर् प्राकमणाः अद्युता नवमास्यमद्वारा ^{वर्तन्ते} अनेकाः स्म।
जातिनाः भवन्ति स भवन्ति सर्वदा नतस्य अकमपास्य पात्राः।
समाजे उन्नतस्थानमालङ्करोतुं व्यक्तिसं जनाणां व्यक्तिहत्या कर्तुं
सः समाजिकविरुद्धप्रवर्तकाः नवमास्यमाः उपयुज्यन्ते।

ज्ञानसंपादनाय पठनसंबन्धी प्रवर्तनां ~~नवमास्यमाः~~ च
मास्यमाः नवमास्यमाः उपयुज्यन्ते। अतः ~~व~~ ~~दोषाणां~~ ~~परिष्कारणीय~~ श्य
व्युत्तं ~~अव~~ व्युत्तं अ

अनेकाः ज्ञानसंपादकाः प्रवर्तनाः, मत्सराः च अद्युता
मास्यमेषु सन्ति। अस्माकं सर्गवासनायां परिणामनाथ अनेकाः
मत्सस्य मत्सराः च मास्यमेषु वर्तते। किन्तु अस्माकं व्युत्तानां
दोषकार्यं नक्तुं अनेकाः प्रवर्तनाः अपि मास्यमे वर्तते।

मास्यमानां नवमास्यमानां निरन्तरपर्यायेन जनानां
मानविकमूल्यानां नाशनं भवन्ति स्म। अद्युतातीतकालस्य अस्माकं
समाजस्य मूल्यच्युतेः प्रधानं कारणं नवमास्यमानां अभितीययोगः
भवन्ति। ते सर्वदा अन्तर्हीनं स्नेहं, परस्परकारं, सहोदर्यं,
स्निहयुता इत्यादयः मानविकमूल्याः ते सर्वे सर्वाः ते विस्मरन्ति।

• अनेकाः गवेषकास्कावां

गवेषकाणां अभिप्रायं, नवमास्थमानां निरुत्तरपयोगः अन्तिकाणां
आशयप्रश्नानां हेतुः भवति। नतसंबन्धी प्रश्नानां मुख्यकारणः
दृश्यमास्थमानां, या नवमास्थमानां निरुत्तरपयोगं भवति।

सर्वैवस्तूनां च गुणदोषवशाः सन्ति। परन्तु अस्माकं
अपयोगमेव तेषां गुणदोषं निर्णयन्ति। नवमास्थमस्य विषये जनाः
अस्य गुणवशात् स्वीकार्यः अस्ति तेषां गुणानां स्वीकरणं करणीयम्।
आत्मिकाः च तेषां अयोग्यतायां च सर्वदा जायते, अद्वयुक्ताः
भवन्त्युः। सर्वे आक्रमणानां परिहारय समाजे सर्वे सन्
प्रवर्तयन्ति। अतः प्रश्नः अस्ति अतः तन् श्रेयस्य संवत्स्य
अयोगं करणीयम्। रक्षाकर्ताः अपि वास्तव जालानां विषये अतः
दत्तस्युक्तः भवेद्युः।

वार्तानां च प्रसरणं इव मास्थमस्यः। नैक मास्थमस्य
मास्थमप्रवर्तकाः न केवलं कर्मकारः भवन्ति, किन्तु ते समाजशिक्षिताः
अपि भवन्ति। अ निष्पक्षतया जनेषु समाजे वार्तानां वि, आशयानां
विनिमयाय मास्थमस्य च विनिमयाय मास्थमप्रवर्तकाः
परिश्रमं करणीयम्। स्वार्थमनां उद्देश्यं समाजिकस्य
समाजस्य सुखितेः सर्वे उद्यमं कर्तुं सर्वाः जनाः उद्यमं
करणीयम्। मानवः इकः सामूहिकजीविः भवति। अतः
न केवलं अस्माकं सुखावस्था किन्तु सर्वेषां जनानां हितं, सुखं,
शुभं च अत्यावश्यकं भवति। समाजिकहिताय सर्वाः
जनाः उद्यमं करणीयम्।